

О.В. Козинець,
ol.kozynets@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6325-4783>

Н.В. Грималюк
nt.hrymaliuk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6813-2964>

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛОГОПЕДІЇ В ПЕРСОНАЛІЯХ: МАРІЯ АВРАМІВНА САВЧЕНКО

У статті в процесі вивчення наукової спадщини та життєвого шляху постатей української дефектології минулого окреслено шляхи розвитку вітчизняної корекційної педагогіки певного історичного проміжку часу. За допомогою теоретичного аналізу, синтезу, класифікації, періодизації й узагальнення відомостей і фактів із наукових, методичних та архівних джерел здійснено вивчення життєвого шляху та науково-педагогічної спадщини вченої, логопеда, сурдопедагога, доцента кафедри сурдопедагогіки та логопедії факультету Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького, члена науково-методичної комісії з логопедії при Міністерстві освіти СРСР Савченко Марії Аврамівни, що дозволило нам описати основні аспекти становлення Марії Аврамівни як відомого й шанованого практика, науковця другої половини ХХ — початку ХХІ століття; виділити та охарактеризувати періоди життєвого та педагогічного шляху вченої. Також коротко охарактеризувати найбільш відомі праці Марії Аврамівни: «Методика виправлення вад вимови фонем у дітей», «Буквар...», «Вчимося говорити і читати» та інші.

Ключові слова: історія української логопедії, діти з порушенням мовлення, персоналії, дефектологи, життєвий шлях, періодизація.

Постановка проблеми. У зв'язку з прийняттям європейських принципів розвитку освіти та впровадженням інклюзивної форми навчання гостро постало питання подальшої організації освітнього процесу в Україні, вдосконалення системи спеціальної освіти, навчання дітей з особливими потребами. Численні різноаспектні наукові доробки з проблем корекції мовлення дітей із різними мовленнєвими порушеннями свідчать про потужний потенціал української логопедії як науки, перспективи її подальшого розвитку, а внесок українських корекційних педагогів минулого в становлення логопедії є справді значним.

Аналіз досліджень і публікацій. Важливим для сьогодення є дослідження наукової спадщини вітчизняних дефектологів минулого, зокрема мова йде про вивчення праць таких відомих корекційних педагогів як Віт. Бондар, В. Золотоверх, С. Корнєв, О. Козинець, Н. Климко, Л. Кулик, О. Таранченко, О. Потапенко, М. Супрун, С. Федоренко, В. Шевченко, В. Тищенко, А. Мось, Є. Ліндіна та ін., які висвітлюють діяльність Р. Боскіс, А. Гольдберг, О. Дячкова, І. Єременка, С. Зикова, Р. Краєвського, І. Моргуліса, І. Сікорського, І. Соколянського, О. Теплицької, О. Щербини, М. Ярмаченка, Є. Соботович, О. Мороза та ін.

Важливе місце в українській логопедії посідає педагог-науковець, логопед та сурдопедагог другої половини ХХ — початку ХХІ століття **Марія Аврамівна Савченко** (1928—2012), доцент кафедри сурдопедагогіки та логопедії факультету КДПІ імені О. М. Горького (1958—1991 рр.), член науково-методичної комісії з логопедії при Міністерстві освіти СРСР. Значний внесок в українську корекційну педагогіку становлять її численні науково-педагогічні праці, але ґрунтовне дослідження науково-педагогічної спадщини М. А. Савченко раніше не проводилося. Недостатнє вивчення доробку вченої спонукало нас висвітлити це питання.

Мета статті — здійснити систематизацію та аналіз науково-педагогічного внеску М. А. Савченко в розвиток української логопедії; окреслити основні етапи й напрями її професійної діяльності: життєвий шлях, основні чинники формування її педагогічних поглядів; здійснити періодизацію життєвого й наукового шляху вченої.

Виклад матеріалу дослідження. Серед плеяди відомих педагогів-практиків яскравою особистістю була Марія Аврамівна Савченко, якій вдалося залишити вагомий слід у теорії та практиці вітчизняної логопедії.

Вчена народилася 3 листопада у 1928 році в Чернігівській області у селі Дробишів, неподалік від м. Новгород-Сіверський, що й зараз стоїть на березі Десни у Чернігівській області. Батько, Аврам Назарович, був здібним ремісником, у колгоспі працювати не хотів, тому виконував різні роботи (Київський державний архів м. Києва — Ф. Р. — 346.)

У 1930 р. сім'я з двома дітьми, Миколою та Марією, переїхала до Новгороду-Сіверського. Випускницею Новгород-Сіверської гімназії (а в радянські часи вона називалася школою №1) у 1948 році була і Марія Савченко. Життя в 30-ті роки було тяжке, напівголомне, родина працювала з ранку до вечора. Батько заробляв кошти на пеньковому заводі (виробництво грубого луб'яного волокна для мотузок, канатів та ін.), мати займалася господарством, бо у невеличкому містечку для виживання більшість сімей тримали городи, різну домашню худобу, яку треба було доглядати. (Київський державний архів м. Києва — Ф. Р. — 346.)

Марії Аврамівні випало напівголомне дитинство, вона була середньою з трьох дітей. Постійно опікувалася молодшим на 10 років братиком Миколою, бо дорослі були зайняті господарством. Як згадувала пізніше Марія Аврамівна, це було перше, тривале, одна несвідоме занурення в педагогіку.

Навчання у школі було перервано Другою світовою війною, двома тяжкими роками німецької окупації. Марія мусила постійно ходити з дорослими взимку за 5 км. через замерзлу р. Десну у ліс за дровами і потайки, темними ночами, на луг за сіном для корови. У 1944 році, під час визвольного наступу радянських військ поруч з оселею Савченків вибухали снаряди, вони й пошкодили родинну хату.

Сім'я вціліла — встигла завчасно, разом з іншими родинами, залишити оселі, перехувались у ярах біля Десни. Після звільнення міста його мешканці залучалися до робіт по відновленню зруйнованого міста. Разом з однокласниками ходила працювати і Марія, за що пізніше отримала статус учасника війни. Старший брат, Микола, воював на фронті, помер у військовому шпиталі у 1946 р. внаслідок поранення. Через два роки не стало батька родини Савченків — він помер у 48 років. (Київський державний архів м. Києва — Ф. Р. — 346.)

Закінчивши школу у 19 років (під час окупації, два роки, навчання не було), однокласники вирішили навчатися далі. Тому було прийняте спільне рішення поїхати до м. Києва. Молода Марія відчувала велике бажання продовжити освіту, бути корисною людям, хотіла працювати вчителькою. Успішно склала екзамени для вступу на дефектологічний факультет КДПІ імені О.М. Горького. У 1952 році з відзнакою його закінчила. (Київський державний архів м. Києва — Ф. Р. — 346.)

Навчання в інституті було цікавим. Серед викладачів вона часто згадувала Р. Г. Краєвського, який читав їм багато курсів. У цей же час студентами факультету, майбутніми сурдопедагогами були Микола Ярмаченко — майбутній академік, перший президент АПН України; Наталія Засенко — професор, майбутній завідувач кафедри сурдопедагогіки та логопедії та інші відомі особистості. (Синьов, В.М., Шеремет, М.К. та ін, 2015).

З 1952 р. по 1956 р. Марія Савченко працювала у селищі Тимки, біля Києва вчителем та директором «школи-інтернату для глухих». (Посада директора пояснювалася просто: інших педагогів-дефектологів, та й вчителів з педагогічною освітою у селі не було). (Київський державний архів м. Києва — Ф. Р. — 346.)

Коли вийшла заміж, переїхали до м. Києва, але сімейне життя не склалося. З 4-річного віку дитини сама виховувала сина Олександра¹ (1955 р.н.).

Упродовж 1956-1958 рр. Марія Аврамівна обіймала посаду інспектора методичного відділу управління шкіл Міністерства освіти України. Методичний відділ МО згодом трансформувалася у Республіканський навчально-методичний кабінет Міносвіти, який відповідав за публікацію підручників, методичних рекомендацій для вчителів та ін (Бондар, В.І., & Синьов, В.М., 2011).

З 1958 року життя та професійна діяльність М. А. Савченко були пов'язані з КДПІ ім. О. М. Горького (нині — НПУ імені М.П. Драгоманова), куди вона була запрошена на викладацьку роботу. В особистій характеристиці М. А. Савченко було зазначено: «в Київському державному педагогічному

¹ Син - Олександр Олексійович Савченко, 1955 р.н., кандидат педагогічних наук (2004). 1980-2000 – вчитель, заступник директора школи-інтернату для слабочуючих дітей м. Києва. 1999-2000 – старший викладач КНПУ ім. М. Драгоманова. 2000 - 2019 – зав. Відділом слухомовної роботи Медичного центру слухової реабілітації АВРОРА

університеті імені О. М. Горького товариш Савченко М. А. працює з 1958 року спочатку на погодинній оплаті, а в 1960 році тов. Савченко М. А. пройшла по конкурсу на посаду асистента кафедри дефектології, в 1962 році — на посаду старшого викладача цієї кафедри. Зараз працює в. о. доцента кафедри сурдопедагогіки і логопедії». (Бондар, В.І., & Синьов, В.М., 2011; Синьов, В.М. & Шеремет, М.К., 2015)

Працюючи на кафедрі, М А Савченко читала лекції з «Логопедії» на високому рівні, опублікувала ряд ґрунтовних наукових статей по методичному письму, посібники для вчителів і логопедів з виправлення порушень мовлення в учнів молодших класів (1969 р.), підручник з української мови для 6-х класів для глухонімих шкіл». (Київський державний архів м. Києва — Ф. Р. — 346)

Про роботу Марії Аврамівни її колеги відгукувалися добре: «За час роботи в інституті проявила себе з позитивної сторони, дисциплінованою, добросовісною відносно своїх обов'язків, була активною в суспільному житті інституту. Керувала логопедичним кабінетом дефектологічного факультету на громадських засадах, була відповідальним секретарем редколегії міжвідомчого збірника «Питання логопедії», членом медико-педагогічної консультації інституту, членом ради факультету, членом партійного бюро факультету». (Київський державний архів м. Києва — Ф. Р. — 346)

М. А. Савченко користувалася заслуженим авторитетом студентів і викладачів дефектологічного факультету і інституту. «З роботою на посаді виконуючого обов'язків доцента кафедри сурдопедагогіки і логопедії успішно справляється».

Ще 6 років учена за сумісництвом викладала курс «Логопедії», поєднуючи інститут з роботою логопедом дитячої поліклініки, де сформувалась як фахівець-практик. На посаді викладача кафедри дефектології почала викладати курси, які до виходу на пенсію вів відомий український дефектолог Р. Г. Краєвський. Пізніше він писав про це у своїх спогадах [Додаток В. Документ 1]: «до нас часто заходила Марія Аврамівна Савченко, моя колишня студентка. Коли я пішов на пенсію, Марія перейняла мої справи. Стала читати курс логопедії (який я читав всі роки роботи в педінституті). Я з Марією пов'язаний великою дружною понад 30 років й до цього дня». (Р. Г. Краєвський, 1977 — 1979)

Науково-педагогічна діяльність М. А. Савченко почалася в 1948 році, коли вона після школи вступила до педагогічного інституту, який закінчила з відзнакою в 1952 році. В КДПІ ім. О. М. Горького на дефектологічному факультеті юна вчена отримала свої перші знання, які склали фундамент її подальшої наукової праці. Навчання у одних з найкращих педагогів того часу дало неоціненний поштовх у її кар'єрі, як вченої (Київський державний архів м. Києва — Ф. Р. — 346).

Недаремно сама Марія Савченко згадувала про навчання в інституті із захватом. Особливий вплив на неї мав Краєвський Р. Г., який викладав чимало курсів, зокрема курс «Логопедія», який пізніше вела сама Марія Аврамівна (Краєвський, Р.Г., 1977 — 1979).

Після закінчення інституту Савченко М. А. починає свій трудовий стаж з посади вчителя, завуча та директора школи глухих у Чернігівській обл., де працювала впродовж 4 років (1952 — 1956 рр.) У школі Савченко М. А. здобула перші вміння і навички професійного досвіду роботи з дітьми та їхніми батьками. Робота в школі для дітей з порушеннями слуху окреслила подальший науковий інтерес вченої.

Наступний етап у кар'єрі Савченко М. А. розпочався в 1956 році. Вона обійняла посаду інспектора методичного відділу управління шкіл Міносвіти, де працювала до 1958 року. В цьому році також виходить перша книга Марії Аврамівни Савченко «Українська мова, підручник для VI класу школи для глухих» у співавторстві із іншим інспектором управління шкіл О. Й. Кацовським. (М. Савченко, О. Кацовський, 1958)

У 1958 на умовах погодинної оплати Савченко М. А. працює спочатку в КДПІ ім. Горького на кафедрі логопедії, а в 1960 році вона пройшла по конкурсу на посаду асистента кафедри дефектології. В 1962 році Марія Аврамівна зайняла посаду старшого викладача цієї кафедри. Працювала в. о. доцента кафедри сурдопедагогіки і логопедії до 1991 року (Краєвський, Р.Г. 1977—1979; Берник, Т.Л., 2003).

Працюючи логопедом дитячої поліклініки в м. Києві (1958-1964 р.р.), М. А. Савченко починає активну та плідну наукову роботу. Виходять нові видання її першої книги «Українська мова», підручник для VI класу школи для глухих від видавництва «Радянська школа» (2-ге у 1961 р., 3-тє в 1963 р., 4-тє в

1966 р., 5-те в 1970 р.). Виходять перші статті, присвячені вивченню дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. (М. Савченко, 1970)

У 1970 році М. А. Савченко захистила у Москві, в НДІ Дефектології, кандидатську дисертацію з теми: «Недорозвиток фонематичного сприйняття в учнів допоміжної школи, що мають порушення вимови». Її науковим керівником була Р. Є. Левіна. (М. Савченко, 1970)

50 років тому НДІД був чи не єдиною установою у СРСР, яка мала право присуджувати наукові ступені у галузі дефектології. Така можливість в Україні з'явилася лише у часи Незалежності. З іншого боку, такий стан певним чином забезпечував високий рівень наукових робіт. (Віт. Бондар, В. Синьов, 2011).

Результати досліджень Марії Аврамівни втілювалися у підручниках, методичних посібниках, статтях. Продовжуючи вивчати цю проблему, заглиблюючись у різні її аспекти, М. А. Савченко залучала до досліджень молодих науковців та практиків. Також вони були співавторами деяких публікацій Марії Аврамівни (Л. О. Смирнова, Р. А. Юрова, Е. Д. Манжула та ін.). Р. А. Юрова, для прикладу, в 1982 році під керівництвом Марії Аврамівни успішно захистила кандидатську дисертацію. Її методичні посібники для логопедів багато років були й залишаються настільними книгами українських фахівців. (М. Савченко М.А., Смирнова Л. А., 1969).

Як вирішувала М.А. Савченко, як викладач, проблему набуття студентами практичних навичок роботи з дітьми? Логопеди м. Києва, з якими була налагоджена постійна співпраця, що тривала багато років, мали можливість направляти батьків з дітьми на консультації на кафедрі сурдопедагогіки та логопедії. Як правило, це були складні випадки порушення звуковимови, з якими логопеди не могли справитися самостійно. Було встановлено дні та години консультацій на кафедрі. (М. Савченко, 1971)

На таких безкоштовних консультаціях були присутні студенти. М. А. Савченко обстежувала стан дитини, проводила заняття з подолання недоліків звуковимови. Студенти також мали можливість працювати з дітьми. Часто батьки просили провести ще кілька занять. У них також брали участь студенти, набуваючи практичних навичок роботи з дітьми з порушенням мовлення. Серед дітей були і нечуючі діти, з якими теж проводили навчання викладачі кафедри. (М. Савченко, 1971)

Такі заняття давали М.А. Савченко, як досліднику, багато матеріалу для методичних рекомендацій з логопедичної роботи, які періодично видавала кафедра. Була можливість перевірити гіпотези, визначити найбільш ефективні прийоми постановки звуків, які потім сформувалися у систему, викладалися у навчальних посібниках.

У 1970 році науковець захистила кандидатську дисертацію й отримала диплом кандидата педагогічних наук. «За цей час тов. Савченко М. А. успішно здала кандидатській мінімум, провела дослідження, підготувала дисертацію на тему: «Недорозвинення фонематичного сприйняття в учнів допоміжної школи, що мають дефекти вимови...» 21 січня 1971 року Савченко М. А. присудили звання доцента. (М. Савченко, 1971, О. Шевченко, 2000).

Протягом 35 років, працюючи на дефектологічному факультеті, Марія Аврамівна готувала педагогічні кадри для спеціальних навчально-виховних закладів. Після того, як в 1991 р. пішла з посади викладача КДПІ ім. Горького, Марія Аврамівна з 1992 по 1994 рік продовжувала свою професійну діяльність логопедом у Київській міській психоневрологічній лікарні № 2. (Л. Фомічова, 2003)

Залишивши за станом здоров'я роботу у сфері освіти (хворіла на цукровий діабет) М. А. Савченко займалася науковою і практичною діяльністю. Консультувала логопедів-практиків, своїх колишніх випускників. Завжди відгукувалася на їхні прохання проконсультувати батьків дітей з порушенням слуху та мовлення.

Захопившись ідеєю розвитку усного мовлення та раннього читання для дошкільнят з порушенням слуху, за два роки уклала посібник «Вчимося говорити і читати» (1997 р.). Це підручник, написаний за матеріалами домашніх консультацій та індивідуальних занять з кількома дітьми, що мали порушення слуху та мовлення, практично на них і перевірявся. Далі ще був надрукований «Буквар» (2001) та три видання посібника «Методика виправлення вад вимови у дітей» (2007-2009). (М. Савченко, 1997)

Після тяжкої тривалої хвороби на 83 році Марія Аврамівна Савченко, пішла з життя. Це сталося 4 березня 2012 року. Похована на Лісовому кладовищі у м. Києві (О. Шевченко, 2000).

За життя Марія Аврамівна опублікувала понад 60 наукових праць. Серед них вагомого

значення має «Методика виправлення вад вимови в учнів молодшого шкільного віку», «Методика виправлення вад вимови фонем у дітей», посібник для нечуючих дітей «Вчимося говорити і читати» та інші. (М. Савченко, 2009)

Захопившись ідеєю розвитку усного мовлення та раннього читання для дошкільнят з порушенням слуху, за два роки уклала посібник «Вчимося говорити і читати» (1997 р.) — підручник для підготовчих та перших класів шкіл для дітей з порушенням слуху. Був рекомендований для використання для шкіл Міністерством освіти України. Його відмінністю була наявність другої частини — методичних рекомендацій для вчителя. В них була викладена система роботи над вимовою, що давало можливість вчителю ефективно застосовувати надані навчальні матеріали.

2001 р. — «Буквар. Підручник для підготовчого, 1 класу спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення» (у співавторстві з Л. Калатало та А. Колупаєвою), та три видання посібника «Методика виправлення вад вимови у дітей» (2007-2009). (М. Савченко та ін., 2001)

Вивчення життєвого шляху та науково-педагогічної спадщини педагога дало нам підстави виділити та охарактеризувати **періоди життєвого та науково-педагогічного шляху вченої:**

I період — дитячі роки та навчання в школі (1928 — 1948 рр.).

II період — юність та здобуття освіти (1948 — 1952 рр.).

III період — перша робота в школі глухих та початок наукової діяльності (1952 — 1956 рр.).

IV період — робота інспектором методичного відділу управління шкіл Міносвіти (1956 — 1958 рр.).

V період — робота викладачем в КДПІ ім. Горького та робота логопедом в дитячій поліклініці (1958 — 1964 рр.).

VI період — робота логопедом в Київській міській психоневрологічній лікарні № 2 (1992 — 1994 рр.).

VII період — наукова робота в період заслуженого відпочинку (1994 — 2012 рр.).

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Вивчення життєвого шляху та науково-педагогічної спадщини педагога, доцента кафедри сурдопедагогіки та логопедії факультету КДПІ імені О. М. Горького, члена науково-методичної комісії з логопедії при Міністерстві освіти СРСР Савченко Марії Аврамівни дозволив нам окреслити основні аспекти становлення Марії Аврамівни як відомого й знаного практика, педагога й науковця другої половини ХХ — початку ХХІ століття: важке дитинство, ранній догляд за молодшим братом, війна, навчання в інституті, робота в школі та в лікарні, науково-методичної комісії; вплив наукових ідей та особистісний приклад наукових вчителів Савченко Марії, робота в інституті та багата практична діяльність; розробка книг, посібників та програм.

Список використаних джерел:

1. Берник, Т.Л. (2003). До проблеми історії вивчення логопедичної допомоги дітям України. Дефектологія, 2, 52—55.
2. Бондар, В.І. (2005). Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці : метод. посібник, Київ.
3. Бондар, В.І., & Синьов, В.М. (2011). Дефектологічний словник: навчальний посібник. Київ : Леся.
4. Київський державний архів м. Києва — Ф. Р. — 346. — Оп. 2. — Арк. 14.
5. Краевский, Р.Г. (1977 — 1979). Мой жизненный путь : [Рукопись]. (з особистого архіву Рудольфа Генріховича Краєвського).
6. Савченко, М.А. & Колупаєва, А.А. & Калатало, Л.С. (2001). Буквар. Підручник для підготовчого, 1 класу спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Київ: Либідь.
7. Савченко, М.А. & Кацовський, О.Й (1967). Українська мова для 6 класу шкіл глухих. Львів : Радянська школа.
8. Савченко, М.А. & Смірнова, Л. А. (1969). Виправлення вад вимови в учнів молодшого шкільного віку. Київ: Радянська школа.
9. Савченко, М.А. (1967). Формування вимови у розумово відсталих учнів молодших класів. Радянська школа.
10. Савченко, М.А. (1970). Недорозвиток фонематичного сприйняття в учнів допоміжної школи, що мають порушення вимови. Москва: НДІ Дефектології.
11. Савченко, М.А. (1971). Шляхи подолання фонематичного недорозвитку в розумово відсталих учнів з порушеннями вимови. Радянська школа. Випуск 6.
12. Савченко, М.А. (1997). Вчимося говорити і читати. Пробний підручник для підготовки та 1-го класу шкіл для дітей з вадами слуху. Ірпінь : ВТФ «Перун».
13. Савченко, М.А. (2009). Методика виправлення вад вимови фонем у дітей : навч. посіб. Тернопіль : Богдан.
14. Синьов, В.М. & Шеремет, М.К. (2015). Основні тенденції модернізації підготовки корекційних педагогів в умовах реформування освітньої галузі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 7, 390 — 396.
15. Фомічова, Л.І. (2003). Сурдопедагогіка : хрестоматія. Київ : НПУ.

16. Шевченко, О. Е. (2000). Становлення основ державної системи підготовки вчителів-дефектологів в Україні (кінець XIX — початок XX століття). Дефектологія, 4, 45 — 49.

References:

1. Berny`k, T.L. (2003). Do problemy` istoriyi vy`vchennya logopedy`chnoyi dopomogy` dityam Ukrayiny`. Defektologiya, 2, 52-55. [in Ukrainian].
2. Bondar, V.I. (2005). Problemy korekciynoho navchannya u special'nij pedahohici : metod. posibnyk, Kyjiv. [in Ukrainian].
3. Bondar, V.I., & Syn'ov, V.M. (2011). Defektolohichniy slovnyk: navchal'nyj posibnyk. Kyjiv : Lesja. [in Ukrainian].
4. Kyjivs'kyj deržavnyj arxiv m. Kyjeva — F. R. — 346. — Op. 2. — Ark. 14. [in Ukrainian].
5. Kraevskij, R.H. (1977 — 1979). Moj žytnennyj put' : [Rukopys']. (z osobystoho arxivu Rudol'fa Henrixovyča Krajevs'koho). [in Russian].
6. Savčenko, M.A. & Kolupajeva, A.A. & Kalatalo, L.S. (2001). Bukvar. Pidručnyk dlja pidhotovčoho, 1 klasu special'nyx zahal'noosvitnix navchal'nyx zakladiv dlja ditej z tjažkymy porušennjamy movlennja. Kyjiv: Lybid'. [in Ukrainian].
7. Savčenko, M.A. & Kacovs'kyj, O.J (1967). Ukrajins'ka mova dlja 6 klasu škol hluxyx. L'viv : Radjans'ka škola. [in Ukrainian].
8. Savčenko, M.A. & Smirnova, L. A. (1969). / Vypravlennja vad vymovy v učniv molodšoho škol'noho viku. Kyjiv: Radjans'ka škola. [in Ukrainian].
9. Savčenko, M.A. (1967). Formuvannja vymovy u rozumovo vidstalyx učniv molodšyx klasiv. Radjans'ka škola. [in Ukrainian].
10. Savčenko, M.A. (1970). Nedorozvytok fonematyčnogo sprynjattja v učniv dopomižnoji školy, ščo majut' porušennja vymovy. Moskva: NDI Defektolohiji. [in Ukrainian].
11. Savčenko, M.A. (1971). Šljaxy podolannja fonematyčnogo nedorozvytku v rozumovo vidstalyx učniv z porušennjamy vymovy. Radjans'ka škola. Vypusk 6. [in Ukrainian].
12. Savčenko, M.A. (1997). Včyмосja hovoryty i čytaty. Prob pidručnyk dlja pidhot. ta 1-ho kl. škol dlja ditej z vadamy sluxu. Ipin' : VTF «Perun». [in Ukrainian].
13. Savčenko, M.A. (2009). Metodyka vypravlennja vad vymovy fonem u ditej : navč. posib. Ternopil' : Bohdan. [in Ukrainian].
14. Syn'ov, V.M. & Šeremet, M.K. (2015). Osnovni tendenciji modernizaciji pidhotovky korekciynyx pedahohiv v umovax reformuvannja osvith'oji haluzi. Pedahohični nauky: teorija, istorija, innovacijni texnolohiji, 7, 390 — 396. [in Ukrainian].
15. Fomičova, L.I. (2003). Surdopedahohika : xrestomatija. Kyjiv : NPU. [in Ukrainian].
16. Ševčenko, O. E. (2000). Stanovlennja osnov deržavnoji systemy pidhotovky včyteliv-defektolohiv v Ukrajinі (kinec' XIX — počatok XX stolittja). Defektolohija, 4, 45 — 49. [in Ukrainian].

A. В. Козинец, Н. В. Грималюк. История украинской логопедии в персоналиях: Мария Аврамовна Савченко.

В статье в процессе изучения научного наследия и жизненного пути фигур украинской дефектологии прошлого намечены пути развития отечественной коррекционной педагогики на определенном промежутке времени. С помощью теоретического анализа, синтеза, классификации, периодизации и обобщения сведений и фактов из научных, методических и архивных источников осуществлено изучение жизненного пути и научно-педагогического наследия ученого, логопеда, сурдопедагога, доцента кафедры сурдопедагогики и логопедии факультета Киевского государственного педагогического института имени А. Н. Горького, члена научно-методической комиссии по логопедии при Министерстве образования УССР Савченко Марии Аврамовны, что позволило нам выделить основные аспекты становления Марии Аврамовны как известного практика, ученого второй половины XX - начала XXI века, выделить и охарактеризовать периоды жизненного и педагогического пути ученой. Также кратко охарактеризованы наиболее известные работы Марии Аврамовны: «Методика исправления недостатков произношения фонем у детей», «Букварь ...», «Учимся говорить и читать» и другие.

Ключевые слова: история украинского логопедии, дети с нарушением речи, персоналии, дефектологи, жизненный путь, периодизация.

Oleksandr Kozynets, Natalia Grymalyuk. History Of Ukrainian Speech Therapy In Personalities: Maria Savchenko.

The article in the process of studying the scientific heritage and life path of the figures of Ukrainian defectology of the past outlines the ways of development of domestic correctional pedagogy for a certain period of time. With the help of theoretical analysis, synthesis, classification, periodization and generalization of information and facts from scientific, methodological and archival sources, the life and scientific and pedagogical heritage of the scientist, speech therapist, deaf pedagogue, associate professor of deaf pedagogy and speech therapy of the Kyiv State Pedagogical Institute and O. M. Gorky, a member of the scientific-methodical commission on speech therapy at the Ministry of Education of the USSR Savchenko Maria, which allowed us to outline the main aspects of the formation of Maria Avramovna as a well-known and well-known practitioner, scientist of the second half of XX - early XXI century. the path of the scientist. The most famous works of Maria Avramovna are also briefly described: "Methods of correcting phoneme pronunciation defects in children", "Primer...", "Learning to speak and read", etc.

The study of the life path and scientific and pedagogical heritage of the teacher gave us grounds to identify and characterize the periods of life and scientific and pedagogical path of the scientist: I period - childhood and schooling

(1928 - 1948); II period - youth and education (1948 - 1952); III period - the first work in the school of the deaf and the beginning of scientific activity (1952 - 1956); IV period - work as an inspector of the methodical department of school management of the Ministry of Education (1956 - 1958); V period - work as a teacher in KDPI. Gorky and work as a speech therapist in a children's clinic (1958 - 1964), VI period - work as a speech therapist in the Kyiv City Psychoneurological Hospital № 2 (1992 - 1994). VII period - scientific work in the period of deserved rest (1994 - 2012).

Key words: history of Ukrainian speech therapy, children with speech disorders, personalities, defectologists, way of life, periodization.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 19.2020.39.08
УДК 376:316.77-056.263

О.П. Круглик
o.kruhlyk@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9632-6579>

В.О. Погребняк
153_vika@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-7188-3152>

ДІАГНОСТИКА СЛУХОВИХ ПОРУШЕНЬ В КОНТЕКСТІ ОСОБИСТІСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У даній статті розглядаються діагностика слухових порушень та сурдопедагогічна технологія, яка дозволить на оптимальному слухопротезуванні дітей зі слуховою нейропатією підвищити рівень слухомовленнєвої реабілітації.

Автором розкривається сучасне розуміння соціокультурного розвитку дитини з порушеннями слуху, що пов'язано з формуванням певних цінностей суспільства, які допоможуть сформувати соціальну взаємодію з різними членами громади.

В статті акцентується увага на винайденні оптимальних шляхів діагностики порушень слуху, на сурдопедагогічному супроводі, що безпосередньо пов'язано в різновекторних і ретроспективних дослідженнях з оволодінням дитиною з порушеннями слуху усним мовленням як закодованим образним і артикуляційним знаком комунікації, але який несе в собі зміст певної нації, її культури.

Ключові слова: діагностика слухових порушень, слухова нейропатія, слухомовленнєва реабілітація, особистісна соціальна взаємодія.

Постановка проблеми. Дитина з порушеннями слуху в сучасному світі потребує особливої допомоги не тільки з боку соціуму, що безпосередньо пов'язано з інклюзивними впровадженими, але й корекційного прогнозування фахівців, які спроектують шлях індивідуального розвитку дитини й проведуть її через складний процес реабілітації до соціальної взаємодії з оточуючими людьми. Людина як повноцінний член певної соціальної спільноти буде задоволена в повній мірі своєю життєдіяльністю за умов реалізації себе як особистості, яка відповідає системі культури певних людських цінностей.

Тому, постає першочергове завдання в соціокультурному розвитку дитини з порушеннями слуху, що пов'язано з формуванням тих цінностей суспільства, нації зокрема, які адекватно допоможуть у встановленні міжособистісної взаємодії з членами соціальної громади. І таким завданням сьогодення – є винайдення оптимальних шляхів діагностики порушень слуху, як встановлення медичного діагнозу, так і сурдопедагогічного супроводу, що безпосередньо пов'язано в різновекторних і ретроспективних дослідженнях з оволодінням людиною (дитиною з порушеннями слуху) усним мовленням як закодованим образним і артикуляційним знаком комунікації, але який несе в собі зміст культури нації певного регіону.

Мета реабілітаційного процесу полягає не стільки у відновленні порушених функцій, скільки у корекційно-компенсаторному шляху формування соціального досвіду в життєдіяльності особистості та розвитку глобальної сфери духовного уособлення соціальності в перебігу актуального повсякдення. І чим раніше відбудеться процес диференційованого діагностування дитини з порушенням слуху в подальшому з оптимальним слухопротезуванням, тим краще вона в лабіринтах реабілітації віднайде